

העותרים

1. א' א', ת.ז. -----, קטין, באמצעות אמו, ש' א', ת.ז. -----
2. א' א', ת.ז. -----, קטינה, באמצעות אביה, י' א', ת.ז. -----
ועוד 46 תלמידי בית ספר יסודי וחט"ב (קטינים - מצ"ב רשימה שמית של כל התלמידים).
3. סובחי שעבאן ת.ז. -----
4. ארגון כראמה לזכויות האדם
5. האגודה לזכויות האזרח בישראל

כולם על ידי ב"כ עוה"ד דורג'אם סייף ואח'
מארגון כראמה לזכויות האדם
נצרת, ת.ד. 10234, מיקוד 16000
טלפון: 04-6466767 ; פקס: 04-6466798

וכן על-ידי ב"כ עוה"ד עאוני בנא ואח'
מהאגודה לזכויות האזרח בישראל,
שד' הנדיב 9, חיפה 34611
טלפון: 04 - 8348876 ; פקס: 04 - 8348878

נגד

המשיבים

1. עיריית רמלה
רח' שמשון הגיבור 15, ת.ד. 1, רמלה 72100
2. המועצה האזורית עמק לוד
ת.ד. 15, כפר חב"ד 92715
3. משרד החינוך
רח' שבטי ישראל 34, ירושלים 91911

עתירה מנהלית

מוגשת בזה לבית המשפט הנכבד עתירה למתן צו על תנאי, המופנה אל המשיבים או מי מהם, והמורה להם לבוא וליתן טעם:

1. מדוע לא להמשיך במתן שירותי ההסעה עבור העותר מס' 1 לבית הספר לחינוך מיוחד "חצב" בעיר ראשון לציון, שירות שבוצע עד כה על-ידי המשיבה 1;
2. מדוע לא להחזיר את שירותי ההסעות עבור העותרת 2, א' א', ועוד 46 תלמידים, לבתי ספרם בעיר רמלה.

ואלה נימוקי העתירה

מבוא

עניינה של עתירה זו הינו פגיעה בזכותם לחינוך של תלמידי שכונת דהמש, זאת ע"י הפסקת שירותי ההסעות לבתי הספר שהם פוקדים בעיר רמלה ובחזרה מהם. אין מחלוקת בין הצדדים כי חוק לימוד חובה התש"ט-1949, חל על התלמידים ואף אין מחלוקת, כי עומדת להם הזכות לשירותי הסעה לבתי הספר. נדגיש כבר עתה, כי התלמידים קיבלו שירותי הסעה במשך כל השנים ועד לשנת הלימודים הנוכחית מאת משיבה 1, עיריית רמלה. אולם, המשיבה 1 טוענת, כיום, כי מאחר שהתלמידים שייכים מוניציפאלית למשיבה 2, חובת ההסעה חלה עליה. מאידך, משיבה 2 טוענת, כי העותרים אינם נמנים עם תושביה ומשכך חובת ההסעה לא חלה עליה.

עמדת משיב 3, משרד החינוך, שנתקבלה באמצעות פרקליטות המדינה הינה, כי על המשיבה 1 להמשיך באופן זמני את שירותי ההסעה לפחות עד להסדרת הנושא, כדי שיהיה אפשר לבחון את ההיבטים המשפטיים של המקרה ולהבטיח הסעת התלמידים לבתי הספר. זאת מבלי לקבוע מסמרות על מי חלה חובת הסעת התלמידים.

הפסקת ההסעה של תלמידי השכונה למוסדות חינוך מהווה פגיעה קשה בזכותם של התלמידים לחינוך, כפי שיפורט בעתירה.

טרם נפנה לעתירה גופה, מוצאים אנו לנכון לציין, כי צר לנו שהפרשייה המגוללת בעתירה זו נדרשת לבוא על פתרונה אך ורק באמצעות התדיינות משפטית.

הצדדים לעתירה:

1. א' א', העותר מס' 1, הינו קטין בן 14 שנים (להלן: "א'"). א' סובל מאז ילדותו ממוגבלות של 100%.

2. א' א', העותרת מס' 2, ועוד 46 תלמידים נוספים (מצ"ב רשימה שמית), הינם קטינים תושבי שכונת דהמש, הלומדים בבתי ספר "אלאמל" ו"אבן סינא" בעיר רמלה (להלן: "התלמידים").
3. העותר מס' 3 הינו תושב השכונה וחבר ועד השכונה.
4. עותר מס' 4 הינו ארגון כראמה (בעברית כבוד, באנגלית Dignity) נוסד בינואר 2005 כארגון לתועלת הציבור ללא מטרת רווח. ארגון כראמה הינו ארגון זכויות אדם ארצי הפונה לכלל החברה הערבית בישראל והעוסק בקידום הזכויות החברתיות, כלכליות ותרבותיות בחברה הערבית לרבות העצמתה הכלכלית-קהילתית.
5. העותרת מס' 5, האגודה לזכויות האזרח בישראל, הינה עמותה, הפועלת לקידום זכויות האדם בישראל, לרבות קידום זכויותיה של האוכלוסייה הערבית בישראל.
6. משיבה 1 הינה רשות מוניציפאלית אשר העותרים 1-3 רשומים במרשם האוכלוסין כתושביה.
7. משיבה 2 הינה רשות מוניציפאלית אשר בתחומה שוכנת השכונה בה מתגוררים העותרים 1-3.
8. משיב 3 הינו המשרד הממשלתי המופקד על יישום חוק חינוך חובה.

התשתית העובדתית

9. העותרים הינם תושבי שכונת נווה עתיד - דהמש (להלן: "דהמש"). העותרים רשומים במרשם האוכלוסין כתושבי העיר רמלה, בעוד שהקרקע עליה שוכנת השכונה נמצאת בתחום שיפוטה של מועצה אזורית עמק לוד, המשיבה 2.

שכונת דהמש

10. שכונת דהמש מונה כאלף תושבים ערבים אזרחי המדינה. השכונה צמודה לעיר רמלה. בין העיר רמלה לבין השכונה מפריד רחוב (החשמונאים).
11. ביום 26/10/05 פורסמה כתבה בעיתון הארץ בנוגע להפסקת הסעת תלמידי השכונה לבתי הספר בהם לומדים, תחת הכותרת "עיריית רמלה הפסיקה ההסעות, והילדים צועדים 5 ק"מ לביה"ס". העיתונאי יובל אזולאי היטיב לתאר מצבה העגום של שכונת דהמש וכתב:

"שכונת דהמש, או בשמה העברי "נווה עתיד", חוצצת בין רמלה לבין המושב ניר צבי, שבתחום שיפוטה של מועצה אזורית עמק לוד. השכונה מוזנחת ומלאת עזובה. כ-900 מתושביה לא מקבלים שירותים מוניציפליים בסיסיים ביותר כמו פינוי אשפה, ביוב מרכזי ותשתיות כבישים. תושבי השכונה מפנים בעצמם את הפסולת מהבתים אל נקודות ריכוז אשפה ברחבי השכונה, ושם מעלים את האשפה באש או מכסים אותה בעפר כדי למנוע צחנה. בשכונה אין כבישי אספלט; רק כביש כורכר, וגם הוא מלא במהמורות

המקשות את הנסיעה. תנועת המכוניות אל השכונה וממנה ערה - רבות מהן מכוניות מסחריות ומשאיות ענק שמלאות בגרוטאות ובחלקי מתכת למיחזור.
 ("עיריית רמלה הפסיקה ההסעות, והילדים צועדים 5 ק"מ לביה"ס" י. אזולאי, הארץ 26/10/05).

מצ"ב העתק הכתבה, אשר מסומן ע/1.

12. שכונת דהמש הינה חסרת מעמד משפטי. תושבי השכונה נאבקים מזה זמן למען הכרה בשכונה כישב נפרד או סיפוחה לרשות מוניציפאלית קיימת. אדמות שכונת דהמש הינן אדמות פרטיות בבעלות תושבי השכונה, הרשומות כגוש 4337 חלקות 9 ו-11 וכן גוש 4028 חלקות 35 ו-36, והן ממוקמות בתחום שיפוטה של משיבה 2.

13. תושבי שכונת דהמש נקלעו למצב אבסורד. מחד גיסא, תכנית המתאר של משיבה 1 "עקפה" אותם, כך שמוניציפאלית הם אינם שייכים אליה. מאידך גיסא, משיבה 2 אינה מכירה בהם ומתייחסת אליהם כ"פולשים", זאת למרות שמדובר בשכונה, שהוקמה לפי עשרות שנים וחלק מבתיה קיימים מאז קום המדינה. בפועל, משיבות 1 ו-2 מתעלמות מקיומה של השכונה הן ברמה תכנונית והן ברמה של מתן שירותים מוניציפאליים.

14. מבחינת תושבי דהמש, מרכז חייהם נמצא בעיר רמלה. הם פוקדים בחיי היומיום את מוסדות הממשלה שבעיר, את בתי המשפט, את קופות החולים וכיוצא"ב לרבות בתי הספר שבעיר. כך שנוצר מצב אבסורד לפיו השכונה שייכת מעשית למשיבה 1 אולם מוניציפאלית שייכת למשיבה 2.

15. חלק מבעלי האדמות בשכונת דהמש וכן קרובי משפחותיהם של תושבי דהמש מתגוררים ברח' החשמונאים ברמלה, רחוב אשר גובל בשכונת דהמש, כאשר ילדיהם מקבלים חינוך בבתי הספר הערביים בעיר רמלה.

16. תושבי דהמש, לרבות העותרים, כמו קרובי המשפחה, רשומים כתושבי העיר רמלה ברח' החשמונאים. שם כתובתם הרשומה בתעודות הזהות שלהם, לשם הם מקבלים את הדואר ואלמלא רישום זה הם היו חסרי כתובת. על סמך רישום זה, שלחו תושבי השכונה את ילדיהם ללימודים בבתי הספר הערביים ברמלה. פרקטיקה זו נוהגת מזה עשרות שנים.

מיותר לציין, כי בשכונה אין בתי ספר או מוסדות חינוך אחרים.

המקרה של הילד א'

17. א' הינו יליד 1991. הוא נולד כאמור עם מוגבלות של 100%. בשל מוגבלותו לומד א' במסגרת חינוך מיוחד. החל משנת 1995 למד א' ב"מעון לימן" בעיר רמלה. משהגיע לגיל 8 עבר ללמוד בבית ספר "חצב" לחינוך מיוחד שבעיר ראשון לציון.

18. במשך כל תקופת לימודיו של א' ועד יום 23/9/05, קרי, כ-10 שנים, סיפקה עיריית רמלה את שירותי ההסעה למסגרות החינוך מיוחד הנ"ל.

19. ביום חמישי, 23/9/05, נתקבלה הודעה בעל פה מטעם עיריית רמלה, המודיעה למשפחתו של א' כי החל מיום ראשון, קרי, 25/9/05, תופסק הסעתו של א' בטענה כי "אינו תושב רמלה וכי משפחתו של א' שייכת למועצה אזורית עמק לוד".

20. אכן ביום 25/9/05 הופסקו שירותי ההסעה עבור א' והוא נאלץ לשהות בבית.

21. בעקבות התערבותו של ארגון כראמה לזכויות האדם, במכתבו מיום 25/9/05, הסכימה המשיבה 1 לחדש שירותי ההסעה זמנית עד ליום 2/10/05. יחד עם זאת, סרבה המשיבה 1 עקרונית לספק שירותי הסעה לתלמידי השכונה מאחר שאינם תושבי העיר רמלה וטענה, כי:

"התלמיד גר בשטח שיפוט מועצה אזורית עמק לוד, לאור זאת מוטלת אחריות בלעדית על המועצה לספק לו את שירותי החינוך להם הוא זכאי לפי חוק ומשכך עליכם לפנות למועצה בדרישה לספק לו את כל השירותים להם זכאי הוא על פי דין".

מצ"ב העתק המכתב, אשר מסומן ע/2, וכן העתק תשובת עיריית רמלה מיום 26/9/05, אשר מסומן ע/3.

22. לאור עמדת משיבה 1 הנ"ל, פנה ארגון כראמה ביום 26/9/05 למשיבה 2 באשר לחובתה לאספקת שירותי הסעה עבור א'; כטענת משיבה 1. ארגון כראמה הבהיר כי "האחריות להסעת א'; לבית הספר וחזרה ממנו מוטלת על הרשויות המקומיות. בין אם זה עיריית רמלה ובין אם זה מועצה אזורית עמק לוד".

משיבה 2, בתשובתה מיום 27/9/05, טענה כי:

"המועצה אינה נותנת שירותים למי שאינם תושבי הישובים - ואין תושבים שאינם במסגרת הישובים... מרשך אינו מוכר במחלקת החינוך של המועצה, אינו רשום, אין לו כתובת במועצה, למועצה אין כל ישוב בשם נווה עתיד..."

משיבה 2 התנערה מאחריותה וטענה, כי אין לה רשות חינוך אזורית ובהיעדר ישוב אין רשות חינוך. משיבה 2 התנערה מאחריותה גם בשל הטענה כי מדובר ב"פולשים למקרקעין", וכך כתבה:

"במידה ומכתבך מתייחס לפולשים למקרקעין שעל יד מושב ניר צבי, הרי מדובר בבניה בלתי חוקית... למיטב ידיעת המועצה כל הבתים נבנו בניגוד לחוק וחלקם הגדול מיועד להריסה על פי צווי בית המשפט..."

מצ"ב העתק הפנייה, אשר מסומן ע/4, וכן העתק התשובה, אשר מסומן ע/5.

23. לאור התנערות שתי המשיבות 1 ו-2 מאחריותן להסעת א; , פנה ארגון כראמה ביום 2/10/05 למחלקת בג"צים בפרקליטות המדינה ולאחר מכן ליועצת המשפטית של משרד החינוך, שטח בפניהן הפרשיה הנ"ל ובקש התערבותן המיידית טרם פנייה לערכאות המשפטיות, על מנת לחסוך מזמנו של בית משפט נכבד זה ומתוך אמונה כי א; יזכה לשירותי הסעה ללא צורך בהתדיינות משפטית.

מצ"ב העתקי הפניות, אשר מסומנים ע/6 ו-ע/7 בהתאמה.

24. ביום 6/10/05 הודיעה פרקליטות המדינה באמצעות עו"ד א' פונו, כי נשלח מכתב מטעם עו"ד ר' יפה, מנהלת המחלקה המשפטית במשרד החינוך מחוזות ת"א והמרכז, למשיבה 2 בו היא מודיעה כדלקמן:

1. " אין חולק כי הילד מוסע ע"י עיריית רמלה כ-10 שנים למסגרת החינוך המיוחד.
2. בנסיבות אלה, ובהתחשב בעובדת היות הילד א' א' נכה 100%, התראה של שבוע ימים על הפסקת ההסעות, מבלי להבטיח פיתרון חילופי איננה סבירה.
3. הנכם מתבקשים להמשיך באופן זמני, את שירותי ההסעה לפחות עד להסדרת הנושא, כדי שיהיה אפשר לבחון את ההבטים המשפטיים של המקרה ולהבטיח לילד הסעה."

מצ"ב העתק ממכתב הפרקליטות אליו מצורפת עמדת משרד החינוך המצוטטת לעיל, אשר מסומן ע/8.

25. למרות עמדת משרד החינוך שעל דעת פרקליטות המדינה, שוב לא זכה א' להסעה ביום 9/10/05 ושוב נשללה זכותו לחינוך.

26. באותו יום, 9/10/05, פנה ארגון כראמה שוב למשיבה 1 והבהיר, כי המצב בלתי נסבל וכי חובה על משיבה 1 לספק שירותי ההסעה מיידית.

27. משיבה 1, באמצעות היועץ המשפטי שלה, חזרה על עמדתה וטענותיה והתנערה מאחריותה לאספקת שירותי ההסעה. יחד עם זאת, הסכימה לספק שירותי ההסעה עבור א' למשך 30 ימים נוספים, קרי, עד ליום 9/11/05.

מצ"ב העתק הפנייה, אשר מסומן ע/9, וכן העתק תשובת היועמ"ש של עיריית רמלה, אשר מסומן ע/10.

המקרה של תלמידי בי"ס "אלאמל" ו"אבן סינא"

"כ-50 תלמידים בבתי ספר יסודיים ברמלה נאלצים להשכים קום מדי בוקר אל הצעדה היומית שלהם. הם לובשים את התלבושת האחידה, נושאים על גבם ילקוטים כבדים שמלאים בספרים ובמחברות ומתחילים לצעוד

**כחמישה ק"מ בדרכם לבית ספרם. הילדים, בגילאי 6-13, חוצים בדרכם
כבישים סואנים ודרכי עפר ומגיעים אל הכיתה מותשים ועייפים. לפניהם
עוד יום לימודים ארוך וכשהוא מסתיים, הסיוט חוזר על עצמו: עכשיו צריך
לצעוד בחזרה הביתה, לשכונת דהמש בחלקה הצפוני של העיר"**

תיאורו של יובל אזולאי, כתב עיתון הארץ, בכתבתו מיום 26/10/05 תחת הכותרת "עיריית רמלה
הפסיקה ההסעות, והילדים צועדים 5 ק"מ לביה"ס" (נספח ע/1 לעתירה).

28. העותרת 3 ביחד עם עוד 46 תלמידים (להלן: **"התלמידים או תלמידי השכונה"**), תושבי שכונת
דהמש, רשומים אף הם כתושבי העיר רמלה. התלמידים פוקדים בתי הספר הערביים ברמלה,
בית ספר "אלאמל" ובית ספר "אבן סינא".

29. לאורך שנים רבות (כ-15 שנים) סיפקה המשיבה 1 לתלמידי השכונה הסעות לבתי ספרם בעיר
רמלה. ביום 14.9.05, או בסמוך למועד זה, החליטה המשיבה 1 על הפסקת הסעת תלמידי השכונה
לבתי ספרם באופן מיידי. זאת בטענה, כי השכונה נמצאת בשטח השיפוט של המועצה האזורית
עמק לוד ולא בשטח השיפוט של רמלה.

30. ביום 26.9.05 פנתה העותרת 5, האגודה לזכויות האזרח בישראל, למשיבה 1 בבקשה לבטל את
ההחלטה על הפסקת ההסעה של תלמידי השכונה לבתי ספרם ברמלה. בפנייה נאמר, כי המשיבה
1 אינה רשאית להפסיק את הסעת תלמידי השכונה לבתי ספרם באופן ובעיתוי שבהם עשתה זו:
במפתיע, בעיצומה של שנת הלימודים וללא שניתנה לתלמידים ולהוריהם התראה מספקת ו/או
הודעה מוקדמת כלשהי. עוד נאמר בפנייה, כי אף אם יש הצדקה כלשהי להחלטה, הרי אין מקום
לביצוע מהיום למחר ובטרם הסדרת הנושא בכללותו עם המועצה האזורית עמק לוד ו/או עם
כל הגורמים הנוגעים בדבר. העתקים מהפנייה הנ"ל נשלחו לעו"ד רות יפה, היועצת המשפטית
של משרד החינוך - מחוז מרכז, ולמר מנשה משה, ראש המועצה האזורית עמק לוד.

מצ"ב העתק הפנייה, אשר מסומן ע/11.

31. תשובת המשיבה 1 לפנייה הנ"ל נתקבלה ביום 27.9.05 ובה נאמר, כי תלמידי השכונה "גרים
בשטח השיפוט של מועצה אזורית עמק לוד, לאור זאת מוטלת אחריות בלעדית על המועצה לספק
להם את שירותי החינוך להם הם זכאים לפי חוק".

מצ"ב העתק המכתב, אשר מסומן ע/12.

32. ביום 26.9.05 פנתה העותרת 5 אל מר מנשה משה, ראש המועצה האזורית עמק לוד, בבקשה
לדאוג להסדרת נושא הסעת תלמידי השכונה לבתי ספרם ברמלה. ביום 2.10.05, ומשלא זכתה
פנייה זו למענה כלשהי, פנה הח"מ (עו"ד עאוני בנא) טלפונית לב"כ המשיבה 2, אשר מסר, כי
עמדת המשיבה באשר להסעת תלמידי השכונה לבתי ספרם ברמלה הינה זהה לעמדתה באשר
להסעת העותר 1 לבית ספרו, המפורטת לעיל.

מצ"ב העתק הפנייה, אשר מסומן ע/13.

33. בנוסף, ולאור דחיפותו הרבה של הנושא, פנתה העותרת 5 ביום 27.9.05 לח"כ אברהם פורז, יו"ר ועדת החינוך של הכנסת, וביקשה את התערבותו הדחופה למען ביטול ההחלטה על הפסקת ההסעות ולו באופן זמני, ועד אשר יוסדר העניין עם המועצה האזורית עמק לוד ו/או עם כל הגורמים הנוגעים בדבר.

מצ"ב העתק הפנייה, אשר מסומן ע/14.

34. לנוכח סירובן של המשיבות 1-2 לספק שירותי הסעה לתלמידי השכונה, פנתה העותרת 5 לעו"ד ר' יפה, היועצת המשפטית של משרד החינוך (מחוזות ת"א ומרכז), וביקשה את התערבותה המיידית למען החזרת שירותי ההסעה של התלמידים.

35. בתגובה לפנייה זו, פנתה הגב' יפה ביום 9.10.05 למר גלעד גולדמן, מנהל מחלקת החינוך והנוער במשיבה 1, בבקשה ברורה להמשיך באופן זמני את שירותי ההסעה עד להסדרת הנושא בכללותו:

"1. ככלל, רשות חינוך מקומית אחראית לארגון הסעות לגבי תלמידים הגרים

בתחום שיפוטה כחוק..

2. מבלי לקבוע מסמרות לגבי חוקיות ישובם של תושבי השכונה ברמלה,

בנסיבות שפורטו ע"י האגודה לזכויות האזרח בישראל, דהיינו, היותם של

תלמידי השכונה המוסעים על ידי עיריית רמלה במשך שנים רבות, התראה

כה קצרה, לאחר תחילת שנת הלימודים, על הפסקת ההסעות, מבלי

להבטיח פתרון חלופה איננה סבירה.

3. הנכם מתבקשים להמשיך באופן זמני את שירותי ההסעה לפחות עד להסדרת

הנושא, כדי שיהיה אפשר לבחון את ההיבטים המשפטיים של המקרה."

מצ"ב העתק המכתב, אשר מסומן ע/15.

למרות עמדתו הברורה והחד משמעית של משרד החינוך, המשיכה המשיבה 1 בסירובה לספק שירותי הסעה לתלמידי השכונה. לאור זאת, ולנוכח עמדת המשיבות 1 ו-2 הנ"ל, לא היה מנוס מהגשת עתירה זו כדי להבטיח זכותם לחינוך של תלמידי השכונה.

הטיעון המשפטי

הזכות להסעה למוסדות חינוך

36. זכות התלמידים במערכת החינוך להסעה למוסדות חינוך מעוגנת בתקנות לימוד חובה וחינוך ממלכתי (רישום), התשי"ט-1959 (להלן - תקנות לימוד חובה) ובחוק הסעה בטיחותית לילדים נכים, התשנ"ד-1994 (להלן - חוק הסעה בטיחותית).

37. קיום הזכות להסעה למוסדות חינוך הינו באחריותם המשותפת של משרד החינוך ושל הרשות המקומית. עפ"י הדינים הנ"ל, ועפ"י חוזרי מנכ"ל משרד החינוך הנוגעים בדבר, חובת ארגון ההסעות וביצוען בפועל חלה על הרשויות המקומיות, שהתלמידים מתגוררים בתחומן. ואילו משרד החינוך משתתף במימון ההסעות בשיעורים ובתנאים שנקבעו בחוזרים.

38. אופייה ודרך מימושה של חובת ההסעה של ילדים בחינוך הרגיל נקבעו בתקנה 7(ב) לתקנות לימוד חובה:

"7(ב) קביעת אזור בתחום השיפוט, כאמור בתקנה משנה (א), תהיה לפי כללים אלה: (1) המרחק בין בתי-הספר לבין מקום מגורי התלמידים יהיה לא יותר משני קילומטרים, ואם היה התלמיד בכיתה ה' ומעלה - לא יותר משלושה קילומטרים; (3) אם אין בידי רשות החינוך המקומית להעמיד את המרחק בין בתי הספר לבין מקום מגורי התלמידים כאמור בפיסקאות (1) ו-(2), רשאית היא לקבוע בתחום שיפוטה אזורים גדולים יותר, ובלבד שקיימת בהם תחבורה ציבורית לתלמידים הגרים בקצות האזורים, או שרשות חינוך מקומית תאפשר תחבורה כאמור; אין התחבורה הציבורית מספקת ומתאימה לילד פלוני - תקבע רשות החינוך המקומית הסדרי תחבורה נאותים אחרים עבורו."

39. בסעיף 2(א) לחוק הסעה בטיחותית לילדים ולפעוטות עם מוגבלות, התשנ"ד-1994 (להלן - חוק הסעה בטיחותית), נקבע במפורש, כי כל "ילד עם מוגבלות" זכאי להסעה ממקום מגוריו למוסד חינוך וממנו, לפי צרכיו ובהתחשב בסוג המגבלה שלו. "ילד עם מוגבלות" מוגדר בסעיף 1 לחוק כ"אדם בגיל שלוש עד עשרים ואחת שמחמת ליקוי בכשרו הגופני, השכלי, הנפשי או ההתנהגותי אינו מסוגל לנסוע בכוחות עצמו ונזקק להסעה".

40. זאת ועוד. בתקנה 1(א) לתקנות הסעה בטיחותית לילדים נכים (כללים ומבחנים לזכאות להסעה ולליווי), התשנ"ה-1995, נקבע, כי כל ילד עם מוגבלות כהגדרתו בחוק חינוך מיוחד, שזכאותו לחינוך מיוחד נקבעה על-ידי ועדת השמה, לפי אותו חוק - זכאי להסעה כאמור בסעיף 2(א) לחוק הסעה בטיחותית.

41. במקרה דנן אין שום ספקות בדבר זכותם של העותר 1 ושל שאר תלמידי שכונת דהמש להסעה לבתי ספר. העותר 1 זכאי להסעה, המותאמת לצרכיו ובהתחשב בסוג המגבלה שלו, ממקום מגוריו בשכונה למוסד החינוך בו הוא לומד בעיר ראשון לציון. שאר תלמידי השכונה זכאים להסעה סדירה לבתי ספרם ברמלה, אשר נמצאים במרחק של כ-5 ק"מ ממקום מגוריהם. בפועל, המשיבות 1-2 אינן טוענות, ולא היו יכולות לטעון, כי תלמידי השכונה אינם זכאים להסעה לבתי ספר. כאמור, המחלוקת היחידה בין המשיבים היא בשאלה מי היא הרשות האחראית על אספקת ההסעה.

פגיעה בזכות לחינוך

42. הנגישות למוסדות חינוך מהווה תנאי מוקדם למימוש הזכות לחינוך והיא אף נחשבת לחלק ממנה.

43. החובה לספק הסעות לתלמידים בחינוך הרגיל נגזרת מהזכות הבסיסית לחינוך והיא נועדה לסייע ביישומו של חוק לימוד חובה, תשי"ט-1949 (להלן - חוק לימוד חובה), שבא להבטיח חינוך חינם, זמין ונגיש לכל ילד במדינת ישראל. מכאן שכל פגיעה בנגישותם של תלמידים במערכת החינוך למוסדות חינוך היא למעשה פגיעה בזכותם לחינוך.

44. בסעיף 1 לחוק חוק חינוך מיוחד, תשמ"ח-1988 (להלן - חוק החינוך המיוחד) נקבע מפורשות, כי שירותי הסעה הם חלק מהחינוך המיוחד, שלו זכאים תלמידים בעלי צרכים מיוחדים. מניעת שירותי ההסעות מילדים בעלי צרכים מיוחדים פוגעת, אם כן, בזכותם של ילדים אלה לחינוך מיוחד, ואף שוללת מרבים מהם כליל את הזכות.

45. זכותם של תלמידי שכונת דהמש לחינוך מעוגנת בחוקים שונים, שבראשם חוק לימוד חובה, התשי"ט-1949, אשר קובע בסעיף 6 את עצם הזכות לחינוך, ומטיל על המשיבים את חובת אספקת החינוך וקיום הזכות.

46. הזכות לחינוך מיוחד של תלמידים בעלי צרכים מיוחדים, המתגוררים בשכונת דהמש, מעוגנת אף היא בחוק. חוק החינוך המיוחד, התשמ"ח-1988 קובע, כי כל ילד, אשר נזקק לחינוך מיוחד בשל מוגבלות שכלית, גופנית או נפשית, זכאי מהמדינה למסגרת לימוד ייחודית מותאמת למוגבלותו, אשר תאפשר לו, ככל האפשר, לשפר את תפקודו, לממש את יכולתו ולהשתלב בחברה.

47. הזכות לחינוך הוכרה כזכות יסוד על-ידי הפסיקה. בבג"צ 2599/00 יתד - עמותת הורים לילדי תסמונת דאון נ' משרד החינוך, פ"ד נו (5) 834 הבהיר בית המשפט העליון הבהר היטב את מעמדה היסודי של הזכות לחינוך בשיטת המשפט הישראלית:

"זכות היסוד לחינוך - יצירת החוק, המשפט הבינלאומי והפסיקה - עומדת על רגליה שלה, ללא קשר הכרחי לזכות לכבוד האדם הקבועה בחוק יסוד: כבוד האדם וחירותו" (שם, בעמ' 843).

48. הזכות היסודית לחינוך נגיש מעוגנת היטב במשפט הבינלאומי. בסעיף 28 לאמנת האו"ם בדבר זכויות הילד, שאושרה על ידי מדינת ישראל בשנת 1991, נקבע, כי "המדינות החברות מכירות בזכותו של הילד לחינוך, ובמטרה להשיג זכות זו בהדרגה ועל בסיס הזדמנות שווה: ידאגו לכך כי מידע והדרכה חינוכיים ומקצועיים יהיו נתונים להשגה ונגישים לכל הילדים." בדומה, גם בסעיף 13 לאמנה הבינלאומית בדבר זכויות כלכליות, חברתיות ותרבותיות, שאותה אשררה מדינת ישראל בשנת 1991, נקבעה החובה לספק חינוך חובה חינם זמין ונגיש לכל.

49. והנה כי כן, הפסקת שירותי ההסעה של תלמידי שכונת דהמש אינה רק הפרה של החובה החקוקה לספק הסעות לתלמידים במערכת החינוך, אלא גם פגיעה ישירה בזכות היסוד של התלמידים לחינוך.

חוסר הגינות ופגיעה באינטרס ההסתמכות

50. כאמור, ההחלטה על הפסקת ההסעה של תלמידי שכונת דהמש לבתי ספרם נתקבלה במפתיע, בעיצומה של שנת הלימודים הנוכחית. למעשה, ההחלטה "הונחתה" על תלמידי השכונה והוריהם ללא כל הודעה מוקדמת ומבלי להבטיח פתרון חלופי, שיש בו כדי למנוע את הפגיעה בזכותם של התלמידים לחינוך.

51. לאור העובדה, כי המשיבה 1 סיפקה לתלמידי השכונה שירותי הסעה סדירים במשך שנים רבות, הרי אף לו היתה הצדקה עניינית כלשהי להחלטה, עדיין אין מקום להחלטה באופן מיידי, באופן הפוגע בזכותם של עשרות תלמידי השכונה לחינוך נגיש וזמין.

52. בנסיבות העניין לא היתה המשיבה 1 רשאית לקבוע תחולה מיידי להחלטה. קביעה זו אינה מתיישבת עם חובת ההגינות, המוטלת על המשיבה, ואף אינה עומדת במבחן הסבירות, אשר מחייב את המשיבים לתת משקל ראוי לשיקולים השונים הנוגעים לעניין. במקרה זה, השיקול של פגיעה בזכותם לחינוך של כ-50 תלמידי השכונה, שהחלטה מותירה אותם ללא כל פתרון תחבורתי לגישה לבתי ספרם ברמלה, הינו שיקול כבד, שיש לתת לו משקל ראוי בכל החלטה על הפסקת ההסעות. למעשה, מאז קבלת ההחלטה נאלצים תלמידים אלה ללכת ברגל, מרחק של עד 5 ק"מ, לבתי ספרם. התלמידים יוצאים מבתיים כל בוקר בסביבות השעה 6:30, ומגיעים לבתי הספר בסביבות השעה 8:00. הם חוזרים לבתיים בסביבות השעה 16:00. כל זאת בתנאי דרך קשים, מסוכנים ובלתי בטיחותיים. דומה, שאין להרבות את הדיבור על סבלם של תלמידים אלה, ועל השפעת הדבר על יכולתם להפיק תועלת מלימודיהם.

53. לנוכח חשיבותה של הזכות לחינוך, המשיבה 1 לא הייתה רשאית להפסיק את ההסעות באופן מיידי, ובטרם בירור ו/או הסדרת הנושא עם המשיבה 3 ו/או עם כל הגורמים הנוגעים בדבר, ובטרם מציאת פתרון תחבורתי להסעתם של תלמידי השכונה לבתי ספרם.

54. הפסקת ההסעות באופן ובעיתוי שבהם נעשה הדבר פוגעת לא רק בזכותם של התלמידים לחינוך, אלא גם בציפייתם המוצדקת של התלמידים להסעה במהלך שנת הלימודים הנוכחית. ציפייה זו מקורה בין היתר בעובדה, כי עיריית רמלה סיפקה שירותי הסעה לתלמידים במשך שנים רבות, ומעולם לא העלתה טענה כלשהי באשר לאספקת השירות ו/או מיקום השכונה. חובת ההגינות, המוטלת על העירייה בהיותה גוף ציבורי, מחייבת שלא לפגוע באינטרס ההסתמכות של התלמידים ושלא להשאירם קירחים מכאן ומכאן בכל הנוגע למימוש הזכות להסעה למוסדות חינוך.

55. החובה להתחשב באינטרס ההסתמכות וביציפיות הלגיטימית של הפרט נקבעה מפורשות בפסיקת בית המשפט העליון. בית המשפט עמד, בפסקי דין רבים, על הפסול, בנסיבות מסוימות, שבהחלה מיידית של החלטות מינהליות, ועל חובת הרשויות להתחשב באינטרס ההסתמכות:

"קביעתן של הוראות-מעבר מתבקשת מן הצורך להתחשב באינטרס ההסתמכות, שהוא אינטרס לגיטימי של הפרט, שההגנה עליו עומדת ביסודם של מספר דינים מתחומי המשפט החוקתי והמינהלי. ראו דפנה ברק-ארז, "הגנת ההסתמכות במשפט המינהלי", משפטים כז (תשנ"ו) 17. חובתן של רשויות שלטוניות להתחשב בהסתמכות, ובמידת-מה גם בציפייה, ולקבוע הוראות-מעבר מקום שבו הוראות אלה דרושות באופן סביר להגנה עליהן, מעוגנת בין השאר בדיני ההגנות, ההשתק, הסבירות, והמידתיות". (בג"ץ 5936/97 ד"ר אורן לם נ' מר בן ציון דל, פ"ד נג(4) 673, 687-688).

"אחד השיקולים עליהם חייבת הרשות לתת את דעתה קודם לביטול הרישיון, הוא הסתמכותו של המקבל על הרישיון שניתן לו, אף אם מקורו בהחלטה שגויה (ראו בג"ץ 5273/97 מוננזון נ' עיריית אשדוד, פד"י נא(4), 757, 762). מתן הרישיון יוצר "מציאות נורמטיבית" חדשה, במסגרתה ראוי מקבל הרישיון לכלכל את צעדיו..." (עע"מ 469/03 השרון שרות טקסי בע"מ נ' גבריאל נבון ואח' [פדאור (לא פורסם) 04 (3) 746]).

56. בבג"ץ 2832/96 בנאי נ' המועצה הארצית של לשכת עורכי הדין, פ"ד נ(2) 582 (להלן - עניין בנאי), סקר בית משפט נכבד זה את פסקי הדין, שעסקו בדחיית מועד התחולה של החלטות מינהליות. בית המשפט הגיע למסקנה, כי:

"נראה, לסיכום, כי די בפסקי דין אלה כדי לבסס הלכה, לפיה יש נסיבות בהן אין רשות מינהלית רשאית לקבוע תחולה מיידית להחלטה, אלא עליה לקבוע לה תקופת מעבר. השאלה אם במקרה מסויים ניתן לקבוע תחולה מיידית, או אם חובה לקבוע תקופת מעבר, היא בדרך כלל שאלה של שיקול דעת. הרשות המינהלית חייבת להפעיל את שיקול הדעת בשאלה זאת, כשם שהיא מפעילה את שיקול הדעת שלה בכל שאלה ושאלה, באופן ענייני, סביר ומידתי." (שם, בעמ' 599).

סוף דבר

57. יוצא אפוא, כי ההגיונות מחייבת את המשיבה 1, שלא להחיל את ההחלטה על הפסקת ההסעות באופן מידי ומבלי להבטיח פתרון חלופי הולם. כאמור, תלמידי השכונה מופיעים במרשם האוכלוסין וברישומי המוסד לביטוח לאומי כתושבי רמלה. היה ויש לעירייה טענות באשר לכתובתם של התלמידים, עליה לפנות בהליך מסודר לביטוח לאומי התושבות שלהם ו/או לשינוי רישומם במרשם האוכלוסין מהעיר רמלה למועצה אזורית עמק לוד כטענתה. ובוודאי שלא

לשלול מהתלמידים את זכותם היסודית לחינוך על ידי הפסקה מיידית של הסעתם לבתי ספרם בעיר רמלה ומחוצה לה.

58. אין לפגוע בזכותם של התלמידים להסעה לבתי ספרם, זכות שאינה שנויה במחלוקת, רק בגלל מחלוקת בין המשיבים בשאלה מי אמור לבצע ולממן את ההסעה. יפים לענייננו דברים שנאמרו על ידי בית המשפט העליון במסגרת הדיון בבג"צ 6773/05 **גבועה נ' משרד החינוך** (תלוי ועומד), שענינו בהבטחת הנגישות למוסדות חינוך:

"כסבורים היינו לתומנו שחובתה של המדינה לספק חינוך לילדי הבדואים במקום - חובה שאין חולקים עליה - די בה כדי להוסיף ולחייב אותה לדאוג לדרך גישה נאותה לבית-הספר, בלא שהילדים יאלצו לפנות לבית המשפט לקבלת סעד. מסתבר שלא כך סברו הסוברים בשירות המדינה, ומכאן פנייתם של הילדים ועדאלה לבית המשפט בעתירה, כי נודיע למדינה את חובתה המובנת מאליה... בקשת המדינה למתן שהות עד לסופו של חודש אוקטובר אינה מקובלת עלינו. תמהנו, בינינו לבין עצמנו, מה בין העותרים לבין אותם חילוקי דעות שנתגלעו בין המשיבים לבין עצמם. משידענו, כי חובה היא המוטלת על המדינה להסדיר את הצומת כיאות, השאלה מי ישא במימון ומי יהיה פטור מהמימון אין לה ולא כלום עם העותרים. זכותם היא זכות, וזכות יש לקיים כהילכתה... וכך, בשוקלנו את הגורמים לכאן ולכאן, אנו מחליטים כי עד ליום 30.9.05 תוגש מטעם המשיבים הודעה משלימה ובה תוכנית להסדרו של הצומת כנדרש לבטיחות הילדים. ונדגיש, נושאי המימון יוסדרו כפי שיוסדרו; אנו ענייננו הוא בהסדרת הצומת הלכה למעשה ועל אודות הסדר זה נשמע באותה הודעה שתוגש מטעם המשיבים." (מצ"ב העתק ההחלטה, אשר מסומן ע/16).

אשר על כן מתבקש בית המשפט הנכבד ליתן צווים כמבוקש בראש העתירה. כן מתבקש בית המשפט הנכבד לחייב את המשיבים בשכ"ט עו"ד ובהוצאות משפט.

ב"כ העותרים
עאוני בנא, עו"ד

ב"כ העותרים
דורג'אם סייף, עו"ד